

ВІСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

За редакцією Неодмінного Секретаря Академії

Київ, вул. Короленка 54, ВУАН, тел. 14-26.

PROCÈS-VERBAUX DE L'ACADEMIE DES SCIENCES D'UKRAÏNE

Kiev, 54, rue Korolenko, VUAN, tel. 14-26.

1929.

РІК 2

ЛЮТИЙ
FÉVRIER

№ 2

ЗМІСТ:

Протокол Ради ВУАН ч. 2(6).—Короткий огляд діяльності ВУАНу за перший квартал 1928/29 акад. року (Доповідь П. П. Курінного).—Діяльність Комісії Продукційних сил за перший квартал 1928/29 акад. року та перспективи дальшої роботи (Доповідь А. І. Ярошевича).—Всенародна Бібліотека України при ВУАН за перше десятиріччя свого існування (Доповідь С. П. Постернака і співдоповідь до неї Голови Обслідчої Комісії ВВУ акад. К. Г. Воблого).—Витяги з протоколів Президії ВУАН та Комісії при ній.—Конкурс.—Хроніка.

Протоколи Засідань Ради ВУАН.

Procès-verbaux des Séances du Conseil de l'Académie des Sciences d'Ukraine.

ПРОТОКОЛ ч. 2 (6).

Звичайних Зборів Ради Всеукраїнської Академії Наук.

12 лютого 1929 року.

А. Вранішнє засідання.

Присутні: Дійсні члени Академії—Е. П. Вотчал, К. Г. Воблій, М. П. Василенко, М. С. Грушевський, С. О. Єфремов, Д. К. Заболотний, М. Т. Кащенко, О. В. Корчак-Чепурківський, О. О. Малиновський, О. П. Новицький, В. О. Плотників, М. В. Птуха, Г. В. Пфейфер, П. А. Тутковський, О. В. Фомін, І. І. Шмальгавзен.

Представники Наркомату Освіти—члени Ради: Ю. І. Озерський, Л. М. Левитський.

Член-кореспондент ВУАН: В. І. Щербина.

Директори: Д. О. Белінт, О. С. Грушевський, С. С. Гамченко, С. П. Постернак, В. О. Караваєв.

Керівничі: О. Ю. Гермайзе, К. В. Квітка, А. Е. Кристер, М. М. Могилянський, А. З. Носів, П. Й. Рулін, А. І. Ярошевич, Л. С. Шульгина.

що робота ВУКОПС'у достатня, з міркувань тих коштів, що вона мала. Друге—погодитись з напрямом роботи ВУКОПС'у, який було зазначено в звітній доповіді. Третє—вважати за потрібне, щоб при складанні перспективного плану було передбачане деяке пожвавлення темпу розвитку ВУКОПС'у, порівнюючи з установленим нормальним темпом, який зазначено для всіх установ Академії. І четверте питання, на якому я не зупиняється, це питання про те, де саме місце нашої Комісії в системі Відділів Академії.

Комісія, в своїй Президії, за участю багатьох членів, це питання обговорювала й прийшла до того висновку, що, оскільки роботи Комісії мають більш-менш синтетичний характер і менш дослідницький, оскільки Комісія звязана з плановими завданнями й народно-господарчими питаннями,—остільки для Комісії було б зручніше місце при Третьому—Соціально-Економічному Відділу. Це звичайно ні в якому разі не зменшує звязку Комісії з Другим Відділом, бо цей звязок здійснюється через представництво як в складі самої Комісії, так і при Президії, бо хоч головує в нашій Комісії і економіст акад. Я. С. Попольський, але Замісник Голови—ак. К. К. Симінський, і він звязок цієї нашої Комісії з Другим Відділом цілком здійснює.

Всенародня Бібліотека України при ВУАН за 1-ше 10-річчя свого існування.

(доповідь Директора ВБУ С. Постернака на засіданні Ради ВУАН 11 лютого 1928 р.)

Всенародня Бібліотека України існує 10 років.—10 років революційного життя то такий великий час, що заслуговує на те, щоб підвести підсумки, що зроблено за ці 10 років, які є досягнення, які є хиби в сучасному стані, які потреби й перспективи.

З самого початку існування Всенародньої Бібліотеки України (ВБУ), на ній було покладено дві функції—функцію фундаментальної бібліотеки Всеукраїнської Академії Наук і функцію Національної Бібліотеки України. Всю свою роботу і плани ВБУ скеровувала, маючи на увазі ці дві функції й підготовку до їх виконання.

Перше кардинальне питання—чи не протирічать ці дві функції одна одній. 24-го січня 1927 року я мав честь робити на Спільному Зібранні ВУАН доповідь і дати аналізу цих двох функцій. Спільне Зібрання приєдналося до моєї думки, що ці дві функції не тільки не заперечують, а навпаки, допомагають одна одній.

ВБУ існує 10 років і перші 4 роки з цих 10-ти працювати

нормально не могла, бо то були роки змін влади, громадянської війни, інтервенції, голоду; отже той час, що вона працює нормально, менший за 10 років; однака і за цей короткий час вона встигла вирости в велику культурну установу, проробила значну роботу.

Справді, що таке ВБУ? Нині ВБУ складає великий комбінат; міститься вона в 7-ми приміщеннях: в двох головних і п'яти додаткових.

В помешканні по бульвару Шевченка зібрано більше мільйона книжок; там функціонує наукова й загальна читальня.

Далі, новий спеціальний бібліотечний будинок, призначений колись для бібліотеки Університету і переданий в 1926 р. до ВБУ; минулого року перенесено туди до 500 тисяч томів з колишньої б-ки Університету і організовано другу наукову читальню.

Третій будинок—на Петрівці, це будинок б-ки колишньої Духовної Академії. В цьому будинкові міститься Петрівський відділ ВБУ—160.000 томів. Він функціонує 3 рази на тиждень: читальня й абонемент для наукових робітників і доставка звідти літератури до основних читалень.

Четверте приміщення в Софії на хорах, де міститься Софійський Відділ ВБУ.

П'яте й шосте приміщення—в Лаврі, де міститься Лаврський Відділ ВБУ, що складається з 4-х бібліотек: Старої Лаврської бібліотеки, Флавіянівської, Видубецької й Микольської—41.500 томів.

Сьоме—Михайлівський Відділ в Михайлівському монастирі.

Поза Київом у ВБУ є філія в Винниці поверх 100.000 томів. Разом фонд ВБУ сягає 1.800—1.900 тисяч томів.

Точного підрахунку немає поскільки перші 4 роки життя ВБУ, не вели точних підрахунків і лише з 1-І/1923 року ведеться такий: точний підрахунок. Крім цього фонду книжкового й журналів, є фонд газет, графіки, нот і листівок. Метраж фондів поверх 30 кілометрів. Найбільша бібліотека Союзу—Ленінська, має 47 кілометрів, а бібліотека Всесоюзної Академії має 36 кілометрів. Річний приріст ВБУ до 100 тисяч книжок і журналів і поверх 100 тисяч іншого матеріалу. За 1927/28 рік таких одиниць було 227 тисяч.

Стан фондів. Серед книг і журналів є закаталогізованих 1.130.000 томів; крім того, незакаталогізованих, але розставленіх на полицях за мовами, абеткою і відділами і приступних для читачів 327.000. Нерозсортованих, які лежать на підлозі—303 тис. Крім того нерозсортовані газети, листівки, ноти то-що.

Що зробила ВБУ за 10 років? По-перше, вона зібрала й прийняла ці фонди, розсортувала за ці роки поверх 800 тисяч томів й закаталогізувала з них до 400 тисяч томів. Проробила велику роботу і над тими бібліотеками, які прийняла заката-

логізованими. Наприклад, бібліотека Київського Університету була прийнята, перенесена, вся цілком перевірена по полицях, щоб можна було упорядкувати розстановку, то-що. Крім того по всіх відділах ВБУ провела низку інших робіт. Велику роботу перевела ВБУ у звязку з обслуговуванням читачів. За останні 5 років видано читачам 1.866.713 томів. Бібліотека переводила й науково-дослідчу, науково-педагогічну та видавничу роботу.

Оцінку роботи ВБУ давали різні установи, в тому числі й Всеукраїнська Академія Наук в своїх щорічних відчитах, і Науковий Комітет і Упрнаука, починаючи з 1923 року й кінчаючи постановою Упрнауки й Колегії Наркомосу в червні—липні 1928 року. Резолюції всі с. В цих резолюціях підкреслюється одну думку, що ВБУ проробила величезну роботу й розміром своїх фондів виросла в одну з великих світових бібліотек. В Союзі ВБУ посідає четверте місце своїми розмірами.

Але чи є нині ВБУ закінчена, цілком упорядкована бібліотека? Ні, не єсть, не може бути й не могла бути. За 10 років, та ще з яких 4 роки припало на роки ненормальної роботи, установи світового маштабу створити не можна. Така робота вимагає десятиріч і сторіч. Процес творення всіх найбільших світових бібліотек вираховується багатьма десятиріччями. Всесоюзна Ленінська, Ленінградська Публічна бібліотека і бібліотека Всесоюзної Академії мають від 100 до 200 років. Бібліотека Британського музею понад 150. Паризька Національна бібліотека—кілька століть. ВБУ існує лише десять років. Державні органи УСРР вживали всіх заходів, щоб за ці 10 років перетворити колосальні книжкові фонди ВБУ в організовану бібліотеку, але борючись спочатку на фронтах громадянської війни і проти інтервентів західно-европейського імперіалізму, а потім відбудовуючи народне господарство й перебудовуючи його на соціалістичних підвалах, Радянська держава не мала змоги поспівати за колосальним зростом книжкових фондів ВБУ й таким самим темпом збільшувати кошти, штати й устаткування ВБУ. Отже зрозуміло, що поруч з великими досягненнями, які відмічалися в резолюціях, не дивлячись на колосальну переведену нею роботу, ВБУ мала й має великі хиби. Дозвольте сформулювати їх словами резолюції Колегії Наркомосу. Вона говорить:

«Констатувати, що утворена всього за кілька років, зростаючи в скрутних матеріальніх обставинах, ВБУ поруч з величезними досягненнями має й значні хиби, а саме:

1) Вона розкидана в 7 будинках недобудованих, непоремонтованих і непристосованих.

2) Не маючи достатнього штату ВБУ не могла пустити в рух такі важливі відділи, як музичний, графічний, картографічний, єврейський, польський і інші, нацменшостей УСРР,

східній, газетний, волянця й виконує щороку лише половину поточної роботи, з року на рік збільшуючи невпорядкований фонд, що вже нині сягає 900.000 книг і журналів та поверх 1.220.000 газет, мап, нот, графіка, листівок.

3) Бюджет ВБУ ще зачадто малий й вона не має найпотрібнішого устаткування й елементарних засобів свого бібліотечного виробництва: не вистачає полиць для сотень тисяч книг, столів, стільців, шухляд і шафів для каталогів, каталожних карточок; ВБУ майже не оправляє в палітурки навіть найцінніших книжок.

4) Утворена за кілька років і зростаючи стихійно, вона має багато прогалин у своїх фондах: майже не має закордонної літератури за 1914—1926 р.р. й закордонної україніка; слабо поповнюється поточною закордонною літературою то-що».

Так схарактеризовано хиби ВБУ в резолюції Колегії Наркомос'у.

Однаке тепер, коли закінчено процес відбудування народного господарства нашого Союзу й коли розпочато реконструкцію його, коли виросла безмірно роль науки в цих господарчих процесах і коли у весь згіст повстала перед нашою державою проблема культурної революції й наукового фронту; коли зокрема Наркомос і Радянська держава поставили питання про широкий розвиток ВУАН¹, — Президія Упрауки й Колегія Наркомос'у, підсумувавши в червні—липні 1928 року перше десятиріччя існування ВБУ, її досягнення, хиби й потреби і надаючи Всеноародній Бібліотеці України великого значіння, визнали за своєчасне поставити в повному обсязі питання про ВБУ та про задоволення основних її потреб Резолюція Колегії Наркомос'у говорить так: «Визнаючи, що значіння ВБУ виходить далеко за межі не тільки Київа, а й УСРР і СРСР, вважати за своєчасне поставити в повному обсязі питання про ВБУ та задоволення основних її потреб та піднести клопотання перед РНК УСРР і СРСР про відповідні асигнування для ВБУ з бюджетів УСРР і СРСР». Далі йде низка постанов про будинок, про штат, про операційні кошти, валюту, книжкові фонди, то-що.

Перехожу до розгляду окремих проблем життя й організації ВБУ.

Проблема приміщення. ВБУ виродовж усього її існування не вистачало пристосованого й достатнього приміщення, щоб розмістити фонди. Розкиданість в 7 будинках утруднювала організацію ВБУ й користання фондами. Тепер Наркомос цю проблему розвязав. Розвязання проблеми має пройти 2 етапи. Перший етап наступить через 4 місяці, коли буде добудовано новий будинок ВБУ й вона зможе зібрати основні фонди в двох головних будинках, зосередивши в номому з них все обслуговування наукових читачів і кваліфікованого практика радянського будівництва. На п'ять років цього

вистачить, а тимчасом має бути добудований до нового будинку ВБУ новий корпус на півтора мільйони томів. Колегія Наркомос'у ухвалила принципово вставити в п'ятирічний план це добудування. Тоді ВБУ збере всі свої фонди і всіх читачів в одному будинку. Отже проблема приміщення розвязується почасти цього року і надалі вже ухвалено перспективний план її остаточного розвязання впродовж пятилітки.

Проблема фондів. ВБУ зібрала за 10 років велиki фонди, серед яких є найцінніші бібліотеки, колекції, збірки. З 1923 року ВБУ одержує обов'язковий примірник друкарської продукції з усіх Союзних Республік і це складає колосальної цінності матеріял для вивчення революції, але коштів на укомплектування ВБУ не мала й не має, вона зібрала всі фонди майже дурно, без грошей і тому має багато прогалин у всіх фондах, особливо в точних і технічних науках.

Катастрофічно стоять справа з комплектуванням закордонної літератури, без якої неможлива наукова робота. ВБУ десятки разів ставила це питання перед НКО і ВУАН. Спільне Зібрання ВУАН в своїй резолюції. 14/I—1927 р. підкреслило це; Упраука й колегія НКО в червні—липні 1928 року ухвалили забезпечити надалі поповнення ВБУ поточною закордонною літературою та заповнення прогалин в закордонній літературі за 1914—1928 роки. Пленум Упрауки з ініціативи ВБУ двічі виносив постанови про асигнування на це 275000 карб. Однак цих постанов не виконано; на 1928/9 рік для ВБУ асигновано лише 2000 карб. валюти замість потребних її 30—40 тисяч карб., а на заповнення прогалин за 1914—1928 роки не асигновано нічого. Отже це першочергове завдання стоять перед ВБУ з усією категорічністю й на 1929/30 рік, і ВБУ просить Раду ВУАН відзначити це в своїй резолюції й поставити перед НКО, як невідкладну потребу науки на Україні.

Проблема упорядкування бібліотеки. Маючи щороку величезний приріст до 100.000 книг і журналів та поверх 100.000 іншого матеріялу й не мавши ніколи достатнього штату, ВБУ опрацьовувала щороку багато книг і журналів, але це складало тільки частину річного приросту, й катастрофічно збільшувалась кількість незакatalогізованого матеріялу. Крім того ВБУ одержала багато бібліотек з готовими каталогами різних форм і систем. ВБУ не могла поставити перед собою питання про перекatalогізацію цих бібліотек. Отже ВБУ має три завдання: каталізувати великий річний приріст, закatalогізувати величезний старий фонд, який назбирався, і утворити єдиний зведеній каталог на всії свої фонди і бібліотеки. Упраука й Колегія Наркомос'у на 1928—29 рік ухвалили розвязати перше завдання й збільшили штат ВБУ на 25 бібліотечних посад з тим, щоб ВБУ могла опрацьовувати ввесь річний приріст. А щоб розвязати друге

їй третє завдання, тобто щоб закаталогізувати старий фонд і утворити зведений каталог, Упрнаука і Колегія Наркомос'у ухвалили скласти десятирічний план упорядкування ВБУ.

Четверта проблема—бюджет у ВБУ. Упрнаука й колегія НКО в своїх резолюціях констатували, що «бюджет ВБУ ще занадто малий і вона не має найпотрібнішого устаткування й елементарних засобів свого бібліотечного виробництва: їй не вистачає поліць для сотень тисяч книг, столів, стільців, шухляд і шахов для каталогів, каталожних карток; ВБУ майже не оправляє в палітурки навіть найцінніших книжок», не має засобів боротьби з порохом, на книжках, із шкідниками і т. д. Бюджет ВБУ на 1928/29 роки збільшено, однак цілком недостатньо. За нормами інструкції Наркомос'у для господарчих потреб ВБУ потрібні такі-то суми, а асигнувано значно менше. Отже потрібний надалі кардинальний злам, кардинальне збільшення асигнувань саме на операційні та господарчі видатки ВБУ.

П'ята проблема—книгокористання. ВБУ почала розгорнати роботу книгокористання в 1923 році, коли Наркомос ставив під сумнів, чи потрібна ВБУ, коли науковий фронт був тільки в зародку, а зате колосально зростала потреба на революційну книгу серед масового читача. ВБУ відчула цю потребу, її не маючи ще перед собою наукового фронту широко розкрила двері масовому читачеві. Почався колосальний рост читання. За шість років ми маємо такі цифри: 15.000, 50.000, 250.000, 386.000, 431.000 і 422.000. Так зростало книгодорожчання. Але далі в міру того, як зростав науковий фронт УСРР, маючи відповідні директиви ВУАН і Наркомос'у, ВБУ звернула увагу на обслуговування наукового читача та кваліфікованого практика радянського будівництва, поступово скорочуючи категорії некваліфікованих читачів та видачу несерйозної літератури, хоч це викликало її викликає цілу низку скарг на адресу ВБУ і в пресі ї до Міськради ї до самої бібліотеки. Це був цілий процес поширення обслуговування спеціально наукового читача за кошт скорочення обслуговування масового читача. Цифри останніх 3-х років дають зменшення числа книг, виданих для загального користування: 370.000, 343.000, 250.000. І навпаки, зростає обслуговування наукового читача—ми маємо такі числа за останні 3 роки: 57.000, 70.000, і минулий рік—120.000 книжок видано для наукового читача. Упрнаука й Колегія Наркомос'у ухвалили цю лінію ї винесли таку резолюцію: «Підтверджуючи правильність цілевої установки в роботі ВБУ, визнати, що надалі ВБУ як фундаментальна бібліотека ВУАН і Національна Бібліотека України повинна прямувати до як-найповнішого обслуговування науки, наукових робітників, радянського будівництва й кваліфікованих практиків, поступово скорочуючи обслуговування неквалі-

фікованих читачів, студенства та учнів». Отже ВБУ буде ї надалі поглиблювати цей процес.

Донині наукові читачі мали цілу низку незручностей: розкиданість будинків, видача на абонемент по різних відділах і т. д. Коли буде закінчений новий будинок, в нього буде перевезено фонд для наукового читача ї ВБУ організує в ньому обслуговування наукового читача, усунувши незручності, викликані розкиданістю фондів, каталогів і абонементів та неприємністю нинішніх приміщень ВБУ.

Обслуговування студенства та масового читача ВБУ має залишити в старому будинкові ВБУ.

І остання проблема—ВБУ як фундаментальна бібліотека ВУАН. Щоб виконувати функції фундаментальної бібліотеки ВУАН, ВБУ повинна створити книжкову базу для роботи ВУАН і найзручніші для ВУАН форми використання книг.

На ВБУ є нарікання ї нездовolenня з боку ВУАН, збудовані на непорозумінні, піб ВБУ не хоче робити те чи те. Два роки тому Спільне Зібрання ВУАН дало ВБУ директиву ї правила роботи, і директиву цю ВБУ виконувала точно. З боку різних співробітників ВУАН є нездовolenня що-до цих правил і директив. Отже, щоб покласти край цим непорозумінням у відношенні до ВБУ, треба краще уважати роботу ВБУ з потребами ї роботою ВУАН, її Відділів та різних установ. Треба визначити в порозумінні з ВУАН напрямки комплектування, порядок і правила обслуговування книгами ВБУ різних академічних установ, бібліотек та наукових робітників ВУАН.

А щоб погоджувати діяльність ВБУ з потребами ВУАН і інших бібліотек ВУАН, треба, на думку ВБУ, створити постійну Бібліотечну комісію з представників Відділів ВУАН, установ при Раді ВУАН та ВБУ, доручивши організацію цієї Комісії Президії. Ця Бібліотечна комісія ВУАН, виходячи з інтересів ВУАН і всіх численних установ, установить правила і порядок книгокористання ї усуне всякий ґрунт для непорозумінь.

Директор ВБУ С. Постернак.

Акт обслідування діяльності ВБУ.

(співдовід аkad. К. Г. Воблого, Голови обслідчої Комісії, на засіданні Ради ВУАН 11 лютого 1929 р.).

Комісія, призначена Президією ВУАН для обслідування ВБУ в звязку з обвинуваченнями ВБУ в пресі, детально виступила по п.п. всі обвинувачення, прагнучи в складі голови akad. К. Г. Воблого, членів: О. Ю. Гермайзе, О. К. Дорошкевича, В. Я. Підгаєцького, а також при співчасті з дорадчим